

OPONENTSKÝ POSUDEK NA DIPLOMOVOU PRÁCI V UCHU VELRYBY IN THE EAR OF THE WHALE

Studentka: Dorota Václavíková

Vedoucí diplomové práce: doc. MgA. Tomáš Svoboda, Ph.D.

Oponentka diplomové práce: MgA. Katarína Magid Hládeková Ph.D.

Akademický rok: 2024/2025

Diplomová práca *V uchu velryby* Doroty Václavíkovej je komplexnou umeleckou inštaláciou, ktorá prostredníctvom metafory ponoru prepája dve na prvý pohľad odlišné témy – psychotherapeutický proces duševného „norenia“ a fyzickú disciplínu freedivingu. Autorka vytvára imerzívne prostredie, v ktorom sa divák/čka *ocitá „pod hladinou“, na pomedzí reality a imaginácie, a je pozvaný/á k introspektívnej skúsenosti.*

Projekt tematizuje prechodné stavy vedomia a stelesnené poznanie cez senzitívnu prácu s priestorom, tmou, zvukom, interaktívnymi prvkami aj technológiami ako VR. Práca je zároveň osobnou výpoveďou podporenou autorkinou skúsenosťou s freedive terapiou a je priznane ovplyvnená výstavou *Liminal* Pierra Huygha v Benátkach.

Autorka vedome narába s formálnou jednoduchosťou a zrozumiteľnou vizuálnou metaforou, čím vytvára dielo dostupné širšiemu publiku. V teoretickej časti sa venuje kontextualizácii imerzívnych inštalácií v súčasnom umení a reflektuje vlastnú tvorbu ako otvorený, neverbálny naratív, v ktorom má každá divácka skúsenosť rovnakú váhu. Text je napísaný jasne, sebedovodne a štruktúrovane. Jeho autorka hrá s otvorenými kartami, nezavádza.

V uchu velryby predstavuje vyzretý autorský projekt, ktorý sa vyznačuje jasnou koncepciou, zmyslom pre detail a schopnosťou prepájať osobné prežívanie s univerzálnym umeleckým gestom. Autorka vystupuje voči diváctvu v role myslenej sprievodkyne – buddyho –, jemne, no suverénne vedúcej celý zážitkový proces. Každý prvok priestoru, od tmavého zvukového prostredia cez závažie až po VR, je starostlivo zvolený a koncepčne ukotvený, čím sa dielo stáva uceleným a premysleným. Václavíková nielenže citlivo prepája tému psychotherapeutického ponoru a freedivingu, ale zároveň vytvára bezpečný priestor pre individuálnu interpretáciu, čím prejavuje vysokú mieru autorskej zodpovednosti, empatie a remeselnej istoty.

Neodpustím si však tradičný oponentský alibizmus: v tejto chvíli hodnotím dielo s ohľadom na jeho budúcu, ešte nedokončenú podobu. Konečná inštalácia mi zatiaľ nie je známa a hoci verím, že autorka svoje plány starostlivo naplní, je možné, že niektoré prvky budú vo finále dominantnejšie, než sa pôvodne predpokladalo, a iné nemusia dosiahnuť očakávaný účinok. Na základe spoločných stretnutí a sledovania jej tvorivého procesu však dôverujem citlivosti jej umeleckej intuície.

Hoci autorka túto rovinu vo svojom texte ďalej nerozvíja, metafora sebapoznania a potápania korešponduje s Jungovou predstavou jazera ako symbolu nevedomia a – u ďalších jungiánov – s obrazom podvodnej krajiny duše. Hoci prázdny priestor pripomína prechodovú zónu, autorka na jeho označenie zámerne nepoužíva dnes nadužívaný termín „liminálny priestor“. Keďže – podľa vlastných slov – uvažuje o potápaní skôr ako o psychotherapeutickom procese, jungiánska interpretácia je namieste a umožňuje vnímať imerzívny pobyt v inštalácii ako možnosť spočinúť v kolektívnom nevedomí. Otázkou zostáva, čo v ňom objavíme.

Jednotlivé prvky inštalácie pracujú so silnými, ustálenými symbolmi (lano, jarmo/jho, lúč svetla), ktoré sú dostatočne abstraktné, aby ponúkali bohaté interpretačné možnosti, a pritom konzistentné s metaforou nevedomia v rámci archetypovej schémy.

- **Lúč** môže predstavovať vertikálny prienik ducha do hmoty alebo moment osvietenia.
- **Lano** funguje ako spojivo či záchranná línia medzi vedomím a nevedomím; Jung ho v snoch vykladá ako „viazanosť na život“ alebo „spojenie so sprievodcom na skale“.
- **Jarmo** je bremenom aj spojením dvoch síl; v symbolike individuálneho procesu označuje napätie protikladov, ktoré treba „vyvážiť“, a niektoré jungiánske slovníky ho priamo nazývajú „archetypom zjednotenia opačných pólov“.

Závaž na krku, ktorá vo vode uľahčuje ponor, počas imaginárneho zostupu pripomína svet na súši s bežnou gravitáciou; šplhanie po lane nemá koniec a nekonečný výhľad z dna na hladinu neposkytuje katarziu vynorenia. Situácia, ktorá sa na začiatku javila ako interpretačne otvorená, tak nadobúda nové kontúry, v ktorých autorka presne vykresľuje úzkosť súčasnej duše.

Diplomovú prácu Doroty Václavíkovej ale nemožno chápať len ako metaforický ponor do nevedomia; rovnako dôležitý je doslovný pobyt v jazere. Pobyt v prírode je zo svojej podstaty nesprostredkovateľný – a predsa sa zástupy teoretikov a umelcov stále pokúšajú práve o jeho sprostredkovanie. Filozofi/ky (napr. Merleau-Ponty či Jill Bennett) pripomínajú, že zážitok z krajiny je radikálne multisenzorický: telo vníma vlhkosť, gravitáciu pôdy, pach rastlín i zmeny svetla v jedinom, neustálom „vtelňovaní“.

Inštalácia Doroty Václavíkovej má ambíciu toto uvažovanie zohľadniť a aktivovať celé telesné pole diváka/čky: záťaž tlačí na krk, hlboké vibrácie pulzujú v tme, zatiaľ čo pohľad z dna na hladinu a VR klesania i stúpania rozširujú zmyslové pole. Divák/čka sa hýbe, reguluje dych, hľadá smer – a emocionálna dynamika kolíše medzi pokojom, úzkosťou a (snáď i) okamihmi úžasu. Symbolická rovina – jazero ako kolektívne nevedomie, lano, jarmo a lúč svetla – napokon spája skryté s vedomým; až v súčte týchto vrstiev sa fyzický priestor premieňa na živú psychogeografiu. V tomto zmysle je diplomová práca validným príspevkom diskusii o mieste tela v súčasnom umení.

Autorka si kvôli diplomovej práci osvojila freedive therapy a opiera sa čisto o súčasné technológie, no dilemma ako sprostredkovať telesný zážitok z krajiny je prastará. Barbizonskí maliari síce vyhlasovali revolučný plenér, no formovali ich aj fotografie Eugena Couveliera; Henri Rousseau nikdy nevidel skutočnú džungľu, no v skleníku Jardin des Plantes si ju „vtelil“ do obrazovej pamäte; Kipling zas čerpal pre *Knihu džunglí* viac zo spomienok a rozprávania než z priameho pobytu v konkrétnom lese. Vo všetkých prípadoch sa vzťah k prírode rodí práve v priesečníku priamej skúsenosti a technologicky či imaginatívne sprostredkovaného obrazu – čo si Václavíková po novom osvojila a doviedla do radikálnej, vtelením nasýtenej podoby.

Práca Doroty Václavíkovej presvedčivo spája fyzickú skúsenosť jazera so symbolickou hĺbkou ponoru a už v prípravnej fáze ukazovala vysokú mieru konceptuálnej precíznosti aj technickej istoty. Citlivo vystavaná dramaturgia, dôsledné multisenzorické detaily a konzistentná práca so symbolmi dávajú reálnu nádej, že finálna inštalácia sa spojí v úspešné umelecké dielo. Hoci zostáva riziko, že niektoré prvky vo výslednej podobe nadobudnú iný akcent, autorkina metodická dôslednosť a silná umelecká intuícia sú zárukou presvedčivého a relevantného výsledku.

Prácu doporučujem k obhajobe a navrhujem hodnotenie známkou 1.